

Meddelelser af Ribe Stiftsarkiv.

(Ved C. Thorup.)

2. *Tre Kongebreve til Hans Tausen som Biskop i Ribe, angaaende kirkelige Sager.*

[Af de i Ribe Stiftsarkiv beroende Kongebreve til Hans Tausen har Meddeleren gjort følgende Udvalg, som mest fortjener at offentliggjøres. Ogsaa fra de følgende Biskoppers Tid haves interessante Dokumenter til Oplysning af de kirkelige Forholde, hvilke Meddeleren, saavidt Tid og Lejlighed forundes, efterhaanden agter at afskrive og indsende til Optagelse i "Kirkehistoriske Samlinger".]

a) Brev fra Kong Kristian d. 3^{die} om Faddere.

Christiann mett gudtz naade Danmarkis norgis venndis oc gottis Konningh &c.

Wor synnerliige gunst tiilforn Wiider att oss er tiil wiidendis wordenn then stor wskiickeliighedt som sig mennligenn begiiffuer wdij alle sogne kyrcker her wdij wortt lannd Nørre Juttlanndtt att naar nogenn Lader døbe theriis børnn tha tiilbede the saa mannge fadder saa the neppeliigenn kunde fannge Rom hoes funthenn oc thet mer sker aff geriighedtt end tiil gudtz ere, oc sognepresterne sliigt tiilstede for eunn Riinge fordell skyldtt the ther aff fannge kunde formedelst enn søge offer Thy bede wy ether oc begierre attj Lader forkynnde wdij alle Sognerne ther offuer altt Riiberstiigt att Inngenn her epther biuder fler fadder tiil noget børnn som christnis skulle ennd iij eller fyre wdij thet allermeste paa thet sliig wskiickeliighedtt maa igennkome oc platt nedleggis oc skulle oc icke heller sognepresterne tiilstede fler fadder

tiil huertt barnn wdij noget maade wdenn the wiille liide
ther tiilbørliig straff for, ther mett giør ij wor wiillie
ladenndis thet Inngennlunde Beffallenndes etther gudtt
Schreffuit paa wortt slott kollinghuss torsdagen nest
epther Søndagenn Inuocawitt Aar etc Mdxlix
wnnder wortt siignett.

(Udskrift: Oss Elsk^e Hederlige oc Hoglerde Mann
mester Hanns Tagessenn Superintendent wdij Riiber Stiiigt.)

*b) Brev fra Kong Kristian d. 3^{die} om et Møde i
Kolding.*

Christian mett gudz naade Danmarckis Norgis Wendis
oc gottis konning etc

Vor synnerlig gunst tilforn, Wiider att eptherthij
thet er beclagitt for oss, At hogborne førstis hertog
hansses wor kier broders Lensmand oc andre skulle be-
fatte thennom mett then rettighett ssom Bisperne aff riibe
pleye att haffue aff gammell tiid Tha giffue wij etther til-
kiende att ther nu er berammitt ett mode emellem oss oc
hogmelte wor kier broder Att stande her paa wortt slott
Kollinghus, thenn mandag nest epther ssøndagen quasimo-
dogeniti først kommdes Thi bede wij etther oc wille,
attj midler tiid opssøger hues breffue, beuisninger, register
oc andett, then sag anrørindes Oc alting^{ste} klarligen vptegner,
saa att wij ther aff nocksom kunde forfare leyligheden, Oc
ssiiden rette etther epther, att were her paa for^{ne} dag tilstede,
paa thett att wor oc riiberstigtts rettighett icke skulle for-
mindskis vdj wor tiid, Oc atj her vdinden giør etthers
største fiid, ssom wy etther tiltroer Oc tager ther ingen
forssømmelsse for, — Befalindes etther gud Schreffuit

paa wortt slott Kollinghus Onsdagen nest epther Søndagen
Reminiscere Aar etc MDliiij

Vnder wortt signett.

(Samme Udskrift som paa ovenstaaende Brev.)

*c) Brev fra K. Frederik d. 2^{den} om at visitere
Vesterlandsfær etc.*

Frederich thend andenn mett gudtz naade Danmarckis
Norgis wendis oc gottis Konning etc.

Wor gunst tiillforrn, wiider att wij ere komen wdj
forfaring thett i icke endnu haffue wisiteret paa wore
Lande, westerlandtzfiord, Amrom, oc fær, Thij bede wij
etther oc wille, athj rette etther effther, her effther att
visitere paa for^{ne} Lande oc giøre slig rettighed there som
i andetstedtz wdj riher biscops stift pleye oc plichtig
ere att giøre, effther thij att for^{ne} Lande ligge wdj for^{ne}
Riiber Biscops Stiftt, huor i kunde wiide etther effther
att rette, Befalendes etther gud, Schreffuit paa wort Slott
kiøbnehaffn thend xj dag Julij Aar etc Mdlxj under
wort Signet.

(Samme Udskrift som ovenfor.)

*2. Et Thingsvidne fra 1687 angaaende et skandaløst
Salg af et Præstekald¹⁾.*

[Som et mærkeligt Bevis for hvorvidt Forargelsen
kunde gaa ved Præstekalds Afstaaelse, eller "Opladelse"

¹⁾ Jvnfr Dr. Engelstoft: Om Besikkelse af Kirkens Tjenere
o. s. v. i Theol. Tidsskr. V.B. 2 H. samt Hist. statistisk Maanedstidende for Ribe Stift.

som det kaldes, endnu i Slutningen af d. 17. Aarhundrede, meddeles her et Aktstykke, hvortil Originalen findes i Ribe Stiftsarkiv, bestaaende i et Thingsvidne, lovformeligen udstedt paa stemplet Papir og ordret lydende som følger:]

Kiendis Vi underskreffne, at Vi dagen, som var d. 16 September 87 om afftenen hafver hørt her udj Hersleb Præstegaard af Hæderlig Hr Jens Pederssen Bierrings egen mund nogle ord hand berettede at være refererit, da hand var hos Hæderlig Hr Søren i Wierst med sin Hæderlig Broder Hr Peder Bierring og sich ofvertalt Hr. Søren at hand sit Kald til en Studenter ved navn Elias Biner skulle afstaa og sagde hand at dengang Sagen først skulle begyndis, da tog hand først en Slump penger og satte paa bordet, sigendis her staar Bispen, dernest tog hand en stor flaske brendevin og sagde der staar Prousten og lagde ssiden papiret der imellem, brugte dernest disse ord, formedelst Hr Søren tilforn hafde undskylt sig, at det iche kunde skee førend hand talte først med Bispen og Prousten og tog fat paa Brendevinet, nu ville vi først tale med Prousten dernest vil vi noch komme tilrette med Bispen og dermed begynte de lystig at driche indtil de sich Hr Søren ofvertalt til at underskrifve, at dette Saaledis er i Sandhed vidner vi med egne Hænder og lofver at være giestendig hvor behof giøris.

Datthum Hersleb Præstegaard d. 30 Septembr. A^o 1687.

<i>Henric Morville</i>	<i>Søren H. Vang</i>	<i>Lodvig Matthissen Berent</i>
p. Hersleb. m. m.	S. S. Theol. Studiosus.	S. S. Theol. Studiosus.

3. Kong Frederik d. andens Befaling til Biskop Hans Laugesen i Ribe at visitere Kirkerne i Tørninglehn.

[Dette Aktstykke, hvortil Originalen findes i Ribe Stiftsarkiv, har Værd som et Bidrag til at oplyse de forviklede Forhold, der i Aarhundreder have bestaaet mellem Kronen Danmark og Hertugdømmet Slesvig. Jus visitationis i Tørninglehn tilkom nemlig en Tid lang i det 16de Aarhundrede den haderslevske Provst; imellem Aarene 1543 og 1577 gik den vel atter over til Ribes Biskop, men fra sidstnævnte Aar og til Hertug Hans d. Ældres Død 1580 stode de tørninglehnske Kirker igjen under Tilsyn af den haderslevske Provst. Efter Hertugens Død faldt Tørninglehn tilbage til Kongen, men blev dog, hvilket kan bevises afflere Dokumenter, ikke anset som en Del af Kongeriget, men som en Del af Hertugdømmet Slesvig. Se K. Aagaards Beskrivelse over Tørning Lehn P. 37 ff.]

Frederich thend anden med Guds Naade Danmarchis Norgis wendis och Gottis Koning etc.

Wor synderlige gunst tilforn, wiider att wij wille thett I och ethers ephterkommere Superintendenter wdj Riiber Stigtt, som ethers Formend sammestedts, aff arrildis thiid, och wdj wor Kierre her Faders hoglofflig Salige ehukommelssis regiering, och en thiid lang ther ephter giortt haffue, skulle visitere alle the Kierker och Sogner wdj Synder Jutland wdj Thørninge Leen, til Riiber stigtt haffue liggitt, och thill thenum att skulle haffue thend Indseende, som en Christelig Superintendent och Biscop bør att haffue, Thj bede wij ether och wille, attj retter ether ephter, alle for^{ne} Kierker wdj Thørninge Leen, saa mange som haffue liggitt thill Riiberstigtt Och aff¹⁾ Biscoper, ther wdj Riiber Domkiercke ere

¹⁾ er er et Hul i Brevet.

visiterit her ephter att visitere, Och haffue Indseende medt att Guds ord sammestedts predickes purdt och Reendt, wforfalskitt, och att med althingist, wdj Religionen och Kierkethiennisten, Christeligen forholdis och handlis, Effter thend Geistlige ordinantz, som om religionen her wdj Riiget er wdgangen, Och att aldelis inthitt ther imod tilstedis, Ephter som I for Gud och Oss wille andtsuare och werre bekiendt Vij skicke ether her hoss wortt obne breff, ther om til menige Prester, wdj for^{ne} Thorninge Leen wdj Riiberstigt att the skulle holde ether for thierris Superintendent och werre ether her wdinden horige och Liudige, thett I for thenum haffuer att lade forkynde, och ether siiden her ephter haffue att rette, Ther med skeer wor wilge och Befalninge, Befalendis ether Gudt. Schreffuit paa wort Slott Friderichsborg, thend xx Nouembris aar Mdlxxxj.

wnder wort sigt

Friderich.

At man, selv efter Aaret 1580, gjorde en streng Adskillelse imellem Kronens og Hertugdømmets Rettighed i Thorningelehn, imellem jus visitationis og jus patronatus, viser følgende Brev fra Lensmanden i Haderslev til en Præst i Agerskov, hvilket ogsaa for Formens Skyld fortjener at aftrykkes. Sproget skal nemlig være Dansk, hvilket vel er overflødig at bemærke, ligesom ogsaa Meddelelsen med Hensyn til en og anden manglende Eftersætning og Deslige maa forsikre, at Brevet er afskrevet aldeles nøjagtigt, Ord til andet.

Kiere Herr Peder Efftersom ieg kommer i forfaring, Bispen udj Ribe haffuer Eder Nogle Exemplarier belangende

Bededage tilsendt samt ocsaa derhos copi aff Kongl. May^{tt} Naadigste befalings Skriffuelse, at huer Præste Mand skulle contribuere til Kiøbenhaffns universitet, 1 Rxdlr., ocsaa naar nogen Vng Person til nogen kald heller Tieniste beförderis, ligesaa 1 Rxdlr; huilcket mig fremmitt forekommer, Effterdi Bispen vel ved, at jus patronatus gehører her under førstendommen oc icke under cronen; menss visitation allene, oc icke vider Bispen gehører sig anmode; Huad de exemplarij Bededage Anlangende, som Bispen haffuer uddeelit til Kircken under Tørning læen oc Riber Sticht, er ieg hannem icke gestendig; Effterdi høybemeldte Kongl. May^{tt} icke nu allene, mens altid her tilforne mig haffuer ladet tilskicke, fremdelis under Præsterne udj lænit at uddele, tuiler oc icke i for lenge siden her fra Slottet haffuer dennem bekommet.

Huad den Rxdlr aff huer PræsteMand Item ocsaa en Rxdlr aff huer Person til kald beförderis, at indkræffue oc forderligst skulle forsendis til Kiøbenhaffns universitet er anlangende, Er ieg icke heller Bispen gestendig, Effterdi huer Kircke udgiffuer en Rxdlr studentengeldt, som holdis paa universiteter uden Lands, forind Jeg udførligen herom bekommer Kongl. May^{tt} min Naadigste Herriss befalings Skriffuelse: Saa lenge i ocsaa Effterdi førstendoms høyhed eder angelegen er, dermed at indmaane lader haffue En anstandt. Dette ieg Eder venligen wforholdet ville haffue.

Gud befalendis Aff Hadersleffhuuss den 12 Februarij
A^o 1619.

Gert Rantow.

ἐπιγραφή

Erlig oc Wellærdt Mand Hr. Peder Joensøn, Sognepræst
til Agerskow kircke, oc herritz Proust i Rangstrup
herritt venligen tilskreffuitt.

I det af mig meddelte Stykke i "Kirkehistoriske Samlingers" andet Hefte Pag. 361 er ved en Feiltagelse (4de Linie fra oven) nævnt „Hans Svanning (den Yngres)" istedetfor: „(den Ældre)". Den bekjendte kongl. Historiograf Hans Svanning, som døde Aar 1584, maa nemlig kaldes den Ældre til Forskjæl fra hans Dattersøn af samme Navn, der døde som Provst paa Samsøe Aar 1676.

Ribe i August 1850.

C. Thorup.
